

ВЕНЧУРНЕ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ З ВРАХУВАННЯМ ESG-КРИТЕРІЇВ

ЯСІНОВСЬКА Ірина Фантинівна

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри фінансового менеджменту

Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2766-8700>

ГУЦМАНЮК Марія Олександрівна

здобувачка освітнього рівня «бакалавр»

Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID ID: 0009-0000-5017-1738

Анотація. *Стаття присвячена дослідженню накопиченого досвіду застосування механізмів венчурного фінансування інноваційної діяльності підприємств, а також особливостей врахування ESG-критеріїв як стратегічного фактора підвищення їх конкурентоспроможності. Розглянуто основні підходи до визначення поняття «венчурний капітал», його функції. Проаналізовано переваги, недоліки, сучасні інструменти та механізми венчурного фінансування. Запропоновано окремі напрямки переходу від традиційного фінансування до моделі ціннісно-орієнтованих інвестицій.*

Ключові слова: *венчурний капітал, венчурне фінансування, венчурні фонди, інноваційна діяльність, інвестиції, економіка підприємства, проєктне фінансування, сталий розвиток, краудфандинг, ESG-критерії.*

Постанова проблеми. У сучасній економіці, де інновації виступають основним двигуном розвитку, фінансування стартапів та молодих компаній набуває особливого значення. Венчурний капітал є важливим механізмом підтримки високоризикових, проривних стартапів, які часто працюють над вирішенням глобальних викликів у сферах енергетики, медицини та клімату. Інтеграція ESG-критеріїв у цей процес сприяє тому, що фінансування спрямовується не просто на швидкий прибуток, а й на створення довгострокової цінності, зменшення нефінансових ризиків (репутаційних, регуляторних) та забезпечення соціальної відповідальності нових технологій. Таким чином, тема відображає глобальний перехід від традиційного фінансування до моделі ціннісно-орієнтованих інвестицій.

Однією з ключових переваг венчурного капіталу є те, що окрім фінансової підтримки, інвестори надають управлінську експертизу, стратегічні контакти та менторський супровід. Завдяки цьому забезпечується прискорений розвиток стартапів. На рівні національної економіки роль венчурного капіталу стає ще вагомішою. У численних наукових працях наголошується, що венчурні інвестиції є важливим рушійним механізмом для створення ефективної національної інноваційної системи. В українських реаліях ця форма фінансування набирає обертів попри макроекономічні виклики. Усе більше технологічних стартапів із секторів ІТ, фінтеху та біотехнологій

успішно залучають венчурне фінансування. Венчурний капітал має потенціал щодо забезпечення фінансування нових стартапів, стимулювання технологічних інновацій та підтримання стабільного економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Застосування механізмів венчурного фінансування інноваційної діяльності підприємств досліджені у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, Josh Lerner, Antoinette Schoar, Stanislav Sokolinski & Karen E. Wilson у свої працях досліджують особливості інвестування бізнес-ангелів в різних країнах; Диба М., Поліщук О. – інструменти та джерела венчурного фінансування; Мазур Ю., Несходовський І., Скиба Г., Шевченко О. – функції венчурного капіталу в умовах формування економіки інвестиційно-інноваційного типу.

Попри значну кількість конструктивних ідей, пропозицій, висновків і узагальнень, проблема дослідження застосування механізмів венчурного фінансування інноваційної діяльності підприємств з врахуванням ESG-критеріїв потребує глибшого аналізу.

Мета статті. Метою статті є систематизувати накопичений досвід застосування механізмів венчурного фінансування інноваційної діяльності підприємств, а також особливостей врахування ESG-критеріїв як стратегічного фактора підвищення їх конкурентоспроможності.

Виклад основних результатів. Венчурний капітал – специфічна ризикова форма прямого інвестування в акціонерний капітал компаній, які, перебуваючи на початкових стадіях розвитку, демонструють швидке економічне зростання за рахунок розроблення та практичного використання оригінальних новаторських ідей [4]. Венчурний капітал надається інвесторами (фізичними або юридичними особами) на обмежений період, зазвичай у формі отримання частки в статутному капіталі компанії.

Основною метою венчурного інвестора є не отримання миттєвого прибутку, а збільшення вартості компанії у довгостроковій перспективі. Після досягнення певного рівня розвитку інвестор продає свою частку, отримуючи значний прибуток. Венчур є особливою формою фінансування, яка відрізняється від традиційних інвестицій декількома важливими характеристиками, зокрема значним ступенем ризику, активною роллю інвестора, тривалим періодом інвестування та інноваційною складовою.

Будь-які гарантії з боку венчура на вкладені кошти відсутні при даному виду фінансування. Вкладники капіталу завчасно погоджуються на можливість втрати інвестицій при невдачі в обмін на високі прибутки в разі досягненні успіху [4]. Більшість венчурних інвестицій спрямовані в галузі, що розвиваються динамічно, зокрема штучний інтелект, фінансові технології (фінтех), бізнес-рішення, освітні технології та інші.

Венчурне фінансування передбачає пайову участь інвестора в капіталі підприємства в прямій або опосередкованій формі, частіше користуючись юридичним статусом партнерств, а внесена частка капіталу визначає обсяг відповідальності та майбутніх прибутків [4].

Венчурне фінансування має як переваги, так і недоліки, окремі з них показані на рис.1.

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> • залучення значних сум інвестицій; • доступ до експертизи та зв'язків; • прискорення зростання компанії; • підвищення довіри до бізнесу; • можливість повторного фінансування 	<ul style="list-style-type: none"> • втрата частки у компанії; • складний процес залучення інвестицій; • високі вимоги до зростання бізнесу; • значна конкуренція; • можливий вихід інвесторів

Рис. 1. Переваги та недоліки венчурного фінансування

Джерело: складено на основі [2, 5].

Дослідники [7] вважають, що в сучасній економіці основні функції венчурного капіталу визначаються його специфікою. З-поміж функцій венчурного капіталу виділяють акумулюючу, інноваційну, інкубації інноваційного підприємництва шляхом комерціалізації результатів науково-технічної діяльності, інвестиційну, стабілізаційну, трансформаційну, мотиваційну та соціальну функції. Також венчурний капітал сприяє зміцненню глобальних світогосподарських зв'язків, активізуючи процеси міжнародного трансферу знань і технологій та підвищуючи загальний рівень науково-технологічного розвитку всього світового співтовариства.

Розглянемо функції більш детально [7]:

– Акумулююча функція. Фінансові ресурси держави, приватних інвесторів, банків, промислових підприємств та фізичних осіб об'єднуються для розробки інноваційних технологій, що стимулюють науково-технічний прогрес, а також для отримання значних прибутків.

– Інноваційна функція. Венчурний капітал виступає рушійною силою інноваційних перетворень економіки, сприяє розвитку підприємницької активності та забезпечує економічне зростання через впровадження інновацій.

– Функція підтримки інноваційного підприємництва через комерціалізацію наукових результатів. Вона допомагає вирішити ключові завдання, зокрема зміцнити взаємозв'язок науки, виробництва й ринку; стимулювати розвиток малого бізнесу та ефективно поєднувати ресурси для технологічного оновлення економіки.

– Інвестиційна функція. Венчурний капітал фінансує діяльність новостворених інноваційних і високотехнологічних компаній, сприяючи їх швидкому зростанню та становленню. Основна мета інвестування – отримання прибутку в разі успіху проекту.

– Стабілізаційна функція. Венчурний капітал забезпечує фінансову підтримку компаніям, які через високий рівень ризику не можуть залучити інші форми інвестицій, стабілізуючи таким чином їх економічне становище.

– Трансформаційна функція. Вона полягає у здатності венчурного капіталу сприяти модернізації економіки шляхом впровадження та виробництва наукоємних продуктів і послуг, а також сталому розвитку завдяки врахуванню ESG-критеріїв.

– Мотиваційна функція. Венчурне фінансування стимулює підприємства посилювати науково-технічний потенціал для підвищення конкурентоспроможності та

збільшення шансів на отримання значних доходів.

– Соціальна функція. Венчурний капітал сприяє розширенню ринку інноваційних підприємств і створенню нових робочих місць, а інновації підвищують якість продукції та послуг, що позитивно впливає на рівень життя населення.

Процес венчурного фінансування складається з кількох етапів (рис.2):

Рис.2. Процес венчурного фінансування

Джерело: складено на основі [5]

Венчурне фінансування часто здійснюється через венчурні фонди. Такий підхід дає змогу зменшити ризик, адже навіть якщо частина проектів зазнає невдачі, прибуток від успішних компенсує збитки.

Венчурні фонди – це організації, що управляють коштами інституційних та приватних інвесторів, спрямовуючи їх на фінансування стартапів. Венчурні фонди працюють за чітко визначеними стратегіями та інвестують у компанії, які відповідають їх критеріям [1]. Одним з найвідоміших фондів у Кремнієвій долині є Sequoia Capital, який інвестував у Google, Apple, Airbnb, WhatsApp, PayPal. Не менш відомими є Andreessen Horowitz, що спеціалізується на технологічних компаніях, таких як Facebook, Instagram; Accel – один із перших інвесторів Facebook; Benchmark Capital – відомий своїми інвестиціями в Twitter, Uber; Kleiner Perkins – підтримує інноваційні стартапи, включаючи Amazon, Google, Uber.

Критерієм при виборі інвестором венчурного фонду є не те, які проекти інвестуються фондом (інвестиційний портфель), а репутація та попередні успіхи людей, які керують фондом. Типова стратегія венчурного фонду – інвестувати в галузі, які швидко ростуть, і в компанії, які здатні рости разом із ринком, та вийти із інвестиції до того, як потенціал ринку буде вичерпаний.

Однією з безперечних переваг залучення фінансування через ресурси венчурних фондів є стратегічний підхід, який вони пропонують. Венчурні фонди здатні не лише забезпечити фінансування інноваційних проектів, але й створити сприятливі умови для їх розвитку. Зокрема, для початківців у сфері інновацій важливим аспектом є можливість отримати консультаційну підтримку та менторство. Це можуть бути поради щодо управління, розробки бізнес-стратегій, маркетингу та інших ключових аспектів, які сприяють зростанню і стабільності стартапів. Також слід відзначити доступ венчурних фондів до широкої мережі контактів і ресурсів, що відкриває нові можливості для інноваторів та дозволяє значно посилити нетворкінговий потенціал стартапів. Часто венчурні фонди надають підтримку своїм портфельним компаніям у процесі залучення додаткових інвестицій на пізніших етапах їх розвитку, коли виникає потреба у більш масштабному фінансуванні для розширення бізнесу. Такий підхід

стимулює довгостроковий інноваційний розвиток. Варто зазначити, що венчурні фонди виступають професійними інвесторами, які використовують ретельно розроблену систему критеріїв для оцінки потенційних об'єктів інвестування. При цьому залучення невеликих обсягів ресурсів для стартапу часто виявляється не вигідним для самих фондів, що підкреслює їх схильність до стратегічних і зважених рішень [2].

Головним призначенням венчурного фінансування є підтримка розвитку стартапів і малих наукоємних компаній, які володіють значним потенціалом зростання, але через підвищену ризикованість не мають можливості скористатися банківськими чи іншими класичними джерелами капіталу. Венчурні вкладення виступають рушійною силою інноваційного прориву, сприяючи формуванню стартап-екосистеми та розвитку інноваційної інфраструктури.

Основні сучасні інструменти та механізми венчурного фінансування показані на рис. 3.

Венчурні фонди	Бізнес-ангели	Корпоративне венчурне інвестування	Краудфандинг	Акселератори та інкубатори
<ul style="list-style-type: none"> • Спеціалізовані інвестиційні структури, які акумулюють капітал від інституційних і приватних інвесторів з метою вкладення у компанії на ранніх етапах розвитку. • Діють відповідно до чітко визначеної стратегії, часто орієнтуючись на певні галузі (наприклад, біотехнології, штучний інтелект, «зелені» технології). 	<ul style="list-style-type: none"> • Успішні приватні особи, які інвестують власні кошти в ідеї та команди, що перебувають на стадії передпродуктового або MVP-етапу. • Їх внесок цінний не лише фінансами, а й практичним досвідом, нетворкінгом та менторством. 	<ul style="list-style-type: none"> • Форма співпраці між великими корпораціями та стартапами, що дозволяє обом сторонам отримувати вигоди: компанії – доступ до інновацій, а стартапу – підтримку, інфраструктуру та ринок збуту. 	<ul style="list-style-type: none"> • Новітня цифрова альтернатива класичному венчурному інвестуванню, що базується на залученні невеликих інвестицій від широкого кола осіб через онлайн-платформи. • Такий підхід демократизує інвестування, надаючи змогу профінансувати навіть нестандартні або соціальні проекти. 	<ul style="list-style-type: none"> • Спеціалізовані програми підтримки інноваційних команд, що включають фінансування, навчальні сесії, менторську допомогу, юридичну та маркетингову підтримку, а також тестування продукту на ринку.

Рис. 3. Основні сучасні інструменти та механізми венчурного фінансування

Джерело: складено на основі [6]

Важлива роль бізнес-ангелів та приватних інвесторів. Бізнес-ангели – це інвестори, які вкладають власні кошти та час у численні інноваційні розробки та перспективні проекти з метою підтримки молодих компаній. Важливою особливістю цих компаній має бути впровадження інновацій у сферу охорони здоров'я, соціальну сферу, виробництво та інші сфери життя. Як правило, бізнес-ангел обирає 1-2 нові проекти з 10-15 запропонованих, що є найбільш потенційно вигідними [1].

Бізнес-ангели позитивно впливають на зростання, результативність і виживання компаній, які вони фінансують. Причому, цей позитивний вплив на портфельні фірми є стійким у всіх країнах, незалежно від рівня розвитку венчурного ринку чи сприятливості національного середовища для підприємців [9].

На відміну від венчурних фондів, бізнес-ангели не орієнтуються на масштабні інвестиції чи широкий розподіл капіталу між великою кількістю проектів. Вони

зазвичай підтримують компанії на початкових етапах їх розвитку. Для підвищення ефективності інвестування бізнес-ангели нерідко об'єднуються в неформальні мережі, що дає можливість зменшити ризики та розширити інвестиційні можливості. Переважна частина бізнес-ангелів – це успішні підприємці, керівники високого рівня чи фахівці, які досягли значних професійних результатів і готові передавати свої знання новим засновникам бізнесу. Натомість вони отримують частку в компанії, часто доволі суттєву або навіть таку, що дозволяє впливати на ключові управлінські рішення та мати вирішальний голос у стратегічному розвитку стартапу.

Одним із механізмів фінансування окремих проєктів і бізнесів є краудфандинг. Зацікавлені ініціативою люди з різних країн світу можуть інвестувати в неї власні кошти. Таких учасників називають донорами або бекерами, а тих, хто отримує фінансування, – фаундерами чи реципієнтами. Головна відмінність краудфандингу від традиційних способів фінансування полягає у кількості інвесторів. Так, якщо у звичайних схемах капітал надає обмежене коло осіб, то в краудфандингу гроші збираються від широкої аудиторії, що інвестує невеликі суми задля досягнення спільної мети. При цьому бекери зазвичай не знайомі між собою та фаундерами й не є професійними бізнес-інвесторами.

Краудфандинг дозволяє інноваційним підприємцям отримати прямий доступ до різноманітних потенційних бенефіціарів, які вірять у їх ідеї та готові підтримати. Відповідно, краудфандинг дає можливість інноваційному підприємцю отримати початкове фінансування з метою розвитку інноваційної діяльності. Поряд із цим, формуються передумови для ефективного нетворкінгу та фідбеку, валідації на ринку, маркетингу та промоції. Подібні вигоди також можна отримати за результатами онлайн кредитування. P2P-кредитування передбачає можливість отримання прямих позик від фізичних осіб без посередництва традиційних фінансових установ. Подібне фінансування дає змогу отримати кошти на вигідніших від стандартних умов [2].

Завдяки застосуванню підходів проєктного фінансування, «зелені» проєкти стають привабливими для фінансування, оскільки інвестори бачать чітку структуру, розуміють ризики та ефективність проєктів, що сприяє активізації участі банків у їх фінансуванні [11].

Великі інституційні інвестори, які є джерелом капіталу для венчурних фондів, все активніше інтегрують ESG-критерії, вимагаючи від фондів звітувати про вплив їх портфельних компаній. Це створює потужний ринковий механізм, за якого стартапи, які з самого початку дотримуються принципів екологічної відповідальності (E), соціальної інклюзивності (S) та прозорого управління (G), стають більш привабливими для наступних раундів фінансування та успішного «виходу». Фактично, ESG перетворюється з етичного доповнення на стратегічний фактор конкурентоспроможності для інноваційних підприємств.

У сфері IT-інновацій акцент зміщується з екології на соціальні та управлінські аспекти. Для венчурних інвесторів це означає оцінку стартапів на предмет етичності використання даних, кібербезпеки та цифрової інклюзивності (доступність продукту для різних груп населення). Водночас, екологічна складова оцінює енергоспоживання дата-центрів та вуглецевий слід програмного забезпечення.

У агробізнесі домінує екологічна складова. Венчурні фонди активно шукають і фінансують стартапи, інновації яких спрямовані на зменшення використання хімічних добрив та пестицидів, підвищення ефективності водокористування, а також розробку методів секвестрації вуглецю у ґрунті. Соціальний аспект пов'язаний із продовольчою безпекою, поліпшенням умов праці працівників галузі та доступом аграріїв до новітніх

технологій. Інвестор, враховуючи ESG-критерії, віддає перевагу технологіям, які не лише підвищують врожайність, але й мінімізують негативний вплив на екосистему, роблячи агробізнес по-справжньому стійким.

Таким чином, інтеграція ESG-критеріїв у венчурне фінансування перетворює їх на інструмент стратегічного управління ризиками та створення вартості. Інноваційний стартап, який ігнорує соціальні чи екологічні наслідки своєї діяльності, має значно вищий ризик регуляторних штрафів, бойкотів споживачів або падіння репутації. Відповідно, включення ESG у процес *due diligence* (належної перевірки) має забезпечувати фінансування тих інновацій, які є життєздатними у довгостроковій перспективі і здатні залучити більший капітал на пізніших стадіях, коли ESG-звітність стає обов'язковою вимогою для виходу на публічні ринки.

В аналітичному звіті Всесвітнього економічного форуму зазначено, що до ESG слід підходити не як до окремої теми, а як до того, що має бути вбудовано в ключові корпоративні стратегії та процес прийняття рішень, в ідеалі з самого початку, щоб масштабування відбувалося разом із компанією. Наявність практичної та зручної для стартапів системи або інструментарію ESG було б надзвичайно корисним як для компаній, так і для інвесторів. Підтримка з боку всієї стартап-екосистеми, особливо інвесторів, є важливою для стартапів під час планування, виконання та вимірювання їх ESG-стратегій [12]. Принципи відповідального інвестування (PRI) – це комплекс добровільних принципів, розроблених міжнародними інвесторами за підтримки ООН, які заохочують інтеграцію екологічних, соціальних та управлінських факторів (ESG) в інвестиційні стратегії, щоб створити більш стійку фінансову систему та відповідати очікуванням суспільства, мінімізуючи довгострокові ризики [10]. Важливим є дослідження особливостей інтеграції екологічних та соціальних підходів в інвестування на ранніх стадіях [8].

Висновки. Таким чином, венчурний капітал є одним із важливих механізмів підтримки інноваційного розвитку та економічного зростання. Він поєднує високоризикові інвестиції з потенційно високою віддачею, забезпечуючи нові та інноваційні компанії не лише фінансовими ресурсами, а й експертною, консультативною та менторською підтримкою. Довгостроковість інвестування, активна участь інвестора в управлінні, орієнтація на інноваційні сектори та готовність до ризику роблять його унікальним інструментом стимулювання підприємницької активності.

Функції венчурного капіталу демонструють його універсальність і стратегічне значення від акумулювання фінансових ресурсів і підтримки комерціалізації науково-технічних розробок до соціальних ефектів, пов'язаних із створенням нових робочих місць та підвищенням якості життя. Крім того, міжнародна функція венчурного капіталу сприяє активізації глобальних інноваційних процесів, трансферу технологій, сталому розвитку.

Венчурне фінансування з ESG-фокусом є головним драйвером таких секторів, як технології боротьби зі зміною клімату, чиста енергетика, інвестиції з вимірюваним позитивним соціальним та екологічним впливом. Дослідження механізмів інтеграції ESG у венчурні угоди дозволить напрацювати ефективні моделі оцінки та моніторингу, які сприятимуть прозорому та цілеспрямованому фінансуванню інновацій, що є життєво необхідним для досягнення цілей сталого розвитку як на глобальному, так і на національному рівні.

Список використаної літератури

1. Вольф О. Хто такі «бізнес-ангели» і як вони можуть допомогти у залученні коштів для вашого проєкту? 2020. URL: <https://www.prostir.ua/?news=hto-taki-biznes-anhely-i-yak-vony-mozhut-dopomohty-u-zaluchenni-koshtiv-dlya-vashoho-projektu>.
2. Діба М. В. Інструменти та джерела венчурного фінансування. Вчені записки: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана; [редкол.: О. Яценко (голов. ред.) та ін.]. Київ: КНЕУ, 2024. Вип. 35. С. 28–41. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/56c13722-2109-493c-900e-9c6e6c253a28>.
3. Енциклопедія сучасної України. URL: https://esu.com.ua/article-33454?utm_source=m.
4. Поліщук О.Т. Сутнісні характеристики венчурного інвестування та його місце у розвитку національної економіки. Фінанси, облік, банки. 1(22). 2017. С.125-145. URL: <https://jfub.donnu.edu.ua/article/view/5022>.
5. Проектне фінансування : підручник / Т. В. Майорова, О. О. Ляхова та ін.; за заг. та наук. ред. проф., д.е.н. Т. В. Майорової. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2017. 434 с.
6. Скиба Г.І., Мазур Ю.В., Несходовський І.С. Венчурне фінансування як драйвер розвитку інноваційних підприємств у цифрову епоху: сучасні механізми та перспективи. Сталий розвиток економіки. № 4 (55), 2025. С. 262-268. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-36>.
7. Шевченко О.М, Шевченко О.О. Роль та функції венчурного капіталу в умовах формування економіки інвестиційно-інноваційного типу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-1-2017/8.pdf>.
8. British International Investment (BII). Responsible venture capital. Integrating environmental and social approaches in early-stage investing. URL: <https://assets.bii.co.uk/wp-content/uploads/2020/01/16092500/Responsible-Venture-Capital.pdf>.
9. Josh Lerner, Antoinette Schoar, Stanislav Sokolinski & Karen E. Wilson. The Globalization of Angel Investments: Evidence across Countries (2016). Harvard Business School Entrepreneurial Management Working Paper. Harvard Business School Finance Working Paper. № 16-072. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2706546>.
10. Principles for Responsible Investment (PRI) – PRI Reporting Framework. URL: <https://www.unpri.org/reporting-and-pathways/reporting-2026>.
11. Yasinovska I., Andreikiv T., Myshchyshyn I. (2025) The role of project financing in the reconstruction of Ukraine. Economics, finance, law. №6. pp. 47-51.
12. World Economic Forum (WEF). ESG Pulse Check: Getting the Basics Right for Startups and Venture Capital Firms. URL: <https://www.weforum.org/publications/esg-pulse-check-getting-the-basics-right-for-start-ups-and-venture-capital-firms/>.

Дата надходження статті: 04.12.2025

Дата прийняття статті: 18.12.2025

Дата публікації статті: 25.12.2025